

Interview met Henk Oonk

Tweetalig onderwijs: de Europese dimensie in het onderwijs

In juni 2004 promoveerde Henk Oonk, directeur van het Europees Platform, op een onderzoek naar de betekenis en de resultaten van de internationalisering in het voortgezet onderwijs in Nederland. Tweetalig onderwijs ziet hij als een uitvloeisel van het Nederlandse internationaliseringsbeleid. Christien van Gool sprak met Henk Oonk in Alkmaar, de zetel van het Europees Platform, over het tweetalig onderwijs.

Christien van Gool

Mijn eerste vraag aan Henk is waarom het Europees Platform is gevestigd in Alkmaar – toch niet een van de meest centrale plaatsen in ons land. ‘Het is zo gegroeid omdat de mensen van het allereerste uur hier woonden. We hebben wel eens overwogen om te verhuizen; er is ook al enkele jaren een dependance in Den Haag.’ Later in het gesprek komt hij er op terug: ‘Misschien is het ook wel goed dat het Europees Platform hier zit. We hebben zo een wat provinciaals imago en ook al worden we volledig door de overheid gefinancierd, we worden niet geïdentificeerd met Den Haag en de overheid. Misschien zijn we er daarom wel in geslaagd om bepaalde vernieuwingen teweeg te brengen.’

In zijn proefschrift *Europese integratie als bron van onderwijsinnovatie*¹ schetst Oonk op pagina 52 de start

van tweetalig onderwijs. ‘Met het verschijnen van de nota *Grenzen Verleggen* in 1991 krijgt het Europees Platform de gelegenheid het tweetalig onderwijs te stimuleren. Het beschikbare budget bedraagt 100.000 gulden en vormt daarmee het kleinste van de vier besproken programma’s [voor internationalisering]. Net als bij de leerlingenuitwisselingen is ook het tweetalig onderwijs ontstaan door initiatieven van enkele pionierscholen. Omdat over de doelstellingen en opzet in de beginfase nog veel onduidelijk is, wordt het Europees Platform gevraagd een advies uit te brengen aan het ministerie van Onderwijs; dit advies verschijnt in 1993.’

Van begin af aan is duidelijk dat de rol van het Europees Platform bij tweetalig onderwijs (TTO) een ander karakter moet hebben dan bij de normale uitwisselingsprogramma’s. ‘Het gaat immers om schoolactiviteiten die voor een groep leerlingen het gehele jaar aan

de orde zijn, om docenten die moeten worden bijgeschoold in het Engels, om lesmaterialen in de Engelse taal, om vormen van certificering voor de leerlingen en om een opbouw gedurende zes leerjaren.'

Het Europees Platform heeft die rol uitstekend ingevuld: er is een netwerk van TTO-scholen, er wordt een databank ontwikkeld met materialen, er zijn vormen van certificering, er liggen contacten met het buitenland, er is regelmatig overleg met de inspectie. 'Ruim tien jaar na de start met vijf scholen, kan worden vastgesteld dat het tweetalig onderwijs Engels op het vwo een eigen plek in het onderwijsaanbod heeft verworven.'

Wat is de reden dat het TTO zo'n succes is geworden, met name in Nederland?

'Nederland loopt hiermee voorop in Europa. Volgens mij omdat Nederland een klein land is. Grotere landen als Frankrijk, Duitsland en Engeland kunnen het zich permitteren om langer vast te houden aan hun eigen taal. Nederlanders zijn bij het leren van vreemde talen altijd al voorlopers geweest: ze moeten wel, ze zijn realistisch. Ouders spelen een belangrijke rol. Ik denk dat ouders van de betere leerlingen die TTO willen volgen, vooral te vinden zijn in de zakenwereld. Daar is de voertaal Engels. De TTO-scholen zijn ontstaan in de sliptestream van de internationale scholen: Nederlandse ouders wilden dat ook voor hun kinderen. De concurrentie tussen scholen speelt een belangrijke rol; brede scholen wilden de goede leerlingen behouden die anders naar het gymnasium gingen. In het TTO vind je de betere leerlingen met ouders die hun kinderen van allerlei kanten stimuleren en beschik je over de betere docenten. Het zijn allemaal ingrediënten die hebben bijgedragen aan het succes.'

In zijn proefschrift formuleert Oonk het als volgt: 'De groei van het Engelstalig onderwijs in Nederland moet vooral gezien worden als een gevolg van de Europese samenwerking en mede daardoor de ontwikkeling van een kosmopolitische cultuur van een deel van de Nederlandse elite.' (p. 60). Toch gaat het de meeste scholen die TTO geven niet om de internationalisering: '[...] anno 2001 gaat het de ouders, leerlingen en docenten in de eerste plaats om de Engelse taal op een hoog niveau te leren; de Europese en internationale ontwikkeling en andere leergebieden krijgen wel aandacht maar vormen niet de doorslaggevende reden om TTO te volgen of te geven.' (p. 63)

Het TTO is dus eigenlijk ontstaan als een bijproduct van internationalisering?

'Het is opmerkelijk dat TTO heeft geleid tot een onderwijsinnovatie die niet van bovenaf is opgelegd. Belangrijke

elementen zijn dat TTO vanuit scholen en leraren zelf is ontstaan, dat er financiële steun aan wordt gegeven vanwege de internationale component en dat er een officieel stempel aan gegeven wordt door de steun vanuit het Europees Platform (overheid).

Misschien is het wel zo succesvol omdat het niet een grote algemene onderwijsvernieuwing is die voor alle scholen geldt: juist het elitaire karakter (hogere eisen) is bepalend. De tijd is er misschien rijp voor: leerlingen mogen weer uitblinken. Docenten weten dat er veel leerlingen zijn die meer willen en kunnen dan het huidige onderwijs vraagt. Wat is er fijner voor docenten dan om met gemotiveerde leerlingen te werken waar ze hogere eisen aan kunnen stellen? En dan ook nog door de schoolleiding te worden gesteund!

Ik vind elitevorming niet verkeerd, mits ook voor de andere leerlingen meer aandacht komt. Door Europa worden de verschillen groter. Willen we als Nederlanders daar ons mondje blijven roeren dan moeten we voldoen aan hogere standaarden. Internationaal gaan we als Nederlanders toch vaak de mist in: we moeten leren om ons ook internationaal goed te presenteren. Talenkennis en kennis van interculturele verschillen is daarbij onontbeerlijk.

Vandaar dat de internationale component bij TTO essentieel is. Ik heb er erg voor gepleit dat Europese en Internationale Oriëntatie (EIO) onderdeel uitmaakt van de standaard waar TTO-scholen aan moeten voldoen. Daar was in eerste instantie wat weerstand tegen maar het is toch door iedereen geaccepteerd.'

Maar waaruit bestaat dan die didactische vernieuwing waar het proefschrift over spreekt?

'Onder didactische vernieuwing binnen de internationalisering versta ik drie activiteiten: de leerlingenuitwisselingen, het schoolpartnerschap en het tweetalig onderwijs. Eigenlijk is de vernieuwing ontstaan juist omdat de Europese Unie zich niet mag bemoeien met het onderwijs (Verdrag van Maastricht). Door de wettelijke beperkingen kan de Nederlandse overheid zich niet met de inhoud bezighouden. Daardoor zijn de programma's van de Europese Unie zoals Socrates, Comenius, Lingua, Plato en Erasmus hele praktische regelingen geworden die niet ingrijpen in wat er in de klas gebeurt. Dat praktische slaat aan. Docenten wordt niets opgelegd; als zij deelnemen behouden zij hun vrijheid en krijgen extra geld.

Vroeger had je natuurlijk ook wel excursies maar nu zijn het echte uitwisselingen. Docenten wisselen ervaringen uit (waarvoor financiële middelen beschikbaar zijn), leerlingen komen in contact met andere culturen (omdat

ze in gastgezinnen verblijven), ouders zijn erbij betrokken omdat ze als gastgezin dienst doen. De taal speelt daarbij een belangrijkere rol omdat leerlingen zich moeten kunnen redden in zo'n gezin. De voertaal is daarbij vaak Engels, ook in Duitsland en Frankrijk. Maar dat is logisch als het leerlingen van een TTO-school betreft.

De vernieuwing ontstaat doordat docenten en leerlingen hun horizon verbreden. Leerlingen steken veel op van bezoeken over en weer en docenten komen in contact met collega's in het buitenland. Dat stimuleert om het eigen onderwijs tegen het licht te houden en het leidt tot zelfreflectie. Ze zien bijvoorbeeld dat doeltaalgebruik bij talen in het buitenland een normaal iets is.'

Moet dat doeltaalgebruik dan niet veel meer worden gestimuleerd bij Frans en Duits?

'Het is eigenlijk een raadsel waarom doeltaalgebruik bij talen niet vanzelfsprekend is voor de meeste talentocenten. Overal elders is het dat wel – niet elke talentocent in Nederland gebruikt consequent de doeltaal. Bij mijn weten is er trouwens nog nooit onderzoek naar gedaan of het nu verschil maakt of je een taal onderwijst voornamelijk in het Nederlands of in de doeltaal. Misschien hebben Nederlandse talentocenten wel een goede reden om de doeltaal niet te gebruiken!

We proberen versterkt talenonderwijs voor Frans en Duits in het voortgezet onderwijs uit te breiden en we gaan op de basisschool met Frans en Duits als ontmoetingstaal beginnen.² Het is een driejarig project waarbij het ministerie middelen beschikbaar stelt aan 40 scholen. Het Europees Platform gaat dat begeleiden en coördineren.

Het succes van TTO voor Engels leidt dus ook tot discussies over doeltaalgebruik bij Frans en Duits – want als het consequent gebruik van de taal resultaten oplevert, dan moet dat ook voor andere talen gelden. Bij TTO accepteren docenten moeiteloos allerlei eisen. Misschien is dat voor doeltaalonderwijs ook wel mogelijk.

Tenslotte is het belangrijk om TTO-Engels uit te breiden naar het havo en vmbo. Hiervoor zijn al initiatieven. Ik ben er heilig van overtuigd dat TTO zich niet hoeft te beperken tot het vwo. Juist op het vmbo zou TTO een goede manier zijn om een taal te leren. Vmbo-scholen die belangstelling hebben, kunnen zich melden bij het Europees Platform.' ■

1. G.H. Oonk, *De Europese integratie als bron van onderwijsinnovatie; een onderzoek naar de betekenis en de resultaten van de internationalisering in het voortgezet onderwijs in Nederland*. Alkmaar: Europees Platform, 2004, isbn 90 74220 49 5

2. Zie de oproep op pagina 7 van dit blad.

AANKONDIGINGEN

FRANS

Bicentenaire George Sand drie lezingen op 25 oktober, 1 en 8 november

Dit jaar is door het Franse ministerie van Culturele Zaken uitgeroepen tot het 'George-Sand-jaar'. Deze grote schrijfster van romans, toneelstukken, artikelen over politieke kwesties is in 1804 geboren. In dat kader organiseert het Studium Generale in samenwerking met het Onderzoeksinstituut voor Geschiedenis en Cultuur en de Cercle George Sand, een serie van drie lezingen rond het thema 'Nederlandse vertalingen van George Sand: 1864 – 2004'. Het zal nu eens niet gaan over George Sand als de mannenkieren dragende sigarenrookster, maar over de schrijfster. In de 19de eeuw was zij in heel Europa en Noord-Amerika beroemd, niet alleen om haar weinig conventionele houding, maar vooral ook vanwege haar literaire werk: romans en toneelstukken, waarmee zij op vele tijdgenoten invloed uitoefende.

Ook in Nederland werd George Sand volop gelezen. De eerste vertaling dateert pas uit 1864 (*Mademoiselle la Quintinie*). Er zijn daarna meer vertalingen gevolgd, ook in de 20ste eeuw, maar één van de belangrijkste romans was tot nu toe onvertaald gebleven: *Mauprat* (1837). Hiervan verschijnt in oktober een vertaling van de hand van Rosalien van Witsen (De Geus).

De eerste twee van de drie lezingen behandelen deze beide romans; daarbij wordt vooral ingegaan op de tekst zelf én op reacties van enkele uitzonderlijke Nederlandse lezers van het werk: Koningin Sophie en de criticus Conrad Busken Huet. De derde avond heeft meer het karakter van een 'spectacle'. George Sand was ook toneelschrijfster. Haar bewerkingen van *Mauprat* en *Mademoiselle la Quintinie* komen ter sprake. Deze avond wordt muzikaal afgesloten (Chopin en tijdgenoten).

Data: 25 oktober, 1 en 8 november, steeds om 20.00 uur. Vooraf kan een eenvoudig diner worden genoten. De lezingen zijn in het Nederlands en het Engels (M. Hecquet). Locatie: Faculty Club Helios, Achter de Dom 7, Utrecht. Inlichtingen en programma: <Suzan.vanDijk@let.uu.nl>. Zie voor de virtuele expositie 'George Sand' de site <www.roquade.nl/womenwriters/nl>. Suzan van Dijk ■